

ТЕХНОЛОГІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття посвячена проблемі індивідуалізації професійно-орієнтованого навчання. Автор розглядає технологію реалізації індивідуалізації навчання студентів як засіб професійної спрямованості вивчення іноземної мови на неязыкових факультетах.

The article is devoted to the problem of individualization of professional-oriented learning. The author considers the implementation technology of students' teaching individualization as means of professional intention of foreign language's learning at non-linguistic faculties.

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті наголошує на обов'язковому практичному володінні хоча б однією іноземною мовою кожним студентом [9]. У зв'язку з неухильним розширенням міжнародних контактів, розповсюдженням мережі телекомунікацій і зростаючою можливістю виходу в Інтернет, виникає потреба в підготовці творчої особистості студента, здатного до самореалізації, який може бути активним дослідником, діагностом, організатором і диспетчером продуктивної навчально-пізнавальної діяльності. Тому оволодіння

студентами ВНЗ іноземною мовою є важливим фактором розвитку їхнього професіоналізму, формування творчої індивідуальності. Завдання ж вищої школи сьогодні полягає в розробці технологій навчання, які б допомогли кожному студенту зберегти та розвинути інтерес до іноземної мови, проявити свою індивідуальність.

Термін "технологія" сьогодні є одним з найпопулярніших у педагогічних колах. Вважається, що вперше цей термін у педагогіку ввів ще А.С.Макаренко, однак масове впровадження педагогічних технологій відносять до початку 60-х років, до періоду реформування американської, а потім і європейської шкіл. Існує близько 300 визначень цього поняття. Ксензова Г.Ю. стверджує, що під педагогічною технологією слід розуміти «таку побудову діяльності педагога, у якій усі дії представлені у визначеній цілісності і послідовності, а виконання її припускає досягнення необхідного результату і має імовірний прогнозований результат» [7, 6]. Л.Занков, В.Рспкін, А.Кушнір вважають, що технологія - це модель навчання, тобто те, що раніше називали методикою навчання. На думку В.Гузєєва, технологія - це принцип навчання, И.Зязун, А.Гін, М.Красовицький розглядають це поняття як тотожне педагогічній техніці, а В.Беспалько, В.Питюков трактують його як проектування процесу формування особистості учня.

Останнім часом з'явилося чимало публікацій стосовно поняття «технологія» в педагогіці. Так, Л.Буркова, розглядаючи поняття «технології» в освіті, виділяє (за Т.Назаровою) освітні технології (відбивають загальну стратегію розвитку освіти), педагогічні технології (втілюють тактику реалізації освітніх технологій), технології навчання (відбивають шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах відповідного навчального предмету), а також педагогічну техніку (відбиває рівень майстерності педагога) [2]. Стаття О.Зубченко присвячена сутності педагогічної технології в процесі викладання іноземних мов. Автор розглядає нові технічні засоби, які використовуються в навчальних закладах і сприяють підвищенню інтересу студентів до навчання [5]. Д.Ахметова, Л.Гур'є стверджують, що зміна технології навчання повинна спрямовувати діяльність викладача від інформаційної до організаторської, що передбачає керування самостійною навчально-пізнавальною діяльністю, науково-дослідною та професійно-практичною діяльністю студентів [1].

Під технологією ми розуміємо систему дій викладача і студентів, які необхідно виконувати під час організованого процесу навчання з використанням різноманітних форм, засобів, методів та прийомів з метою одержання високого рівня професіоналізму.

Одна з головних функцій іноземної мови полягає в глобалізації освіти, формуванні людини нового глобального суспільства. З огляду на цю функцію слід зазначити, що поряд з іншими іноземними мовами

в епоху нового міленіума перше місце посідає англійська мова. Вона є головною мовою крос-культурного та крос-континентального спілкування для багатьох народів нашої планети. Така експансія англійської мови відбувається незалежно від нашої свідомості, бажання або поглядів. Тому ми будемо говорити про “англійську мову для студентів немовних спеціальностей”.

Аналіз практики вивчення іноземної мови свідчить про те, що більшість студентів вивчають цей предмет неохоче і вважають його “непрофільноючим”. Тому головна проблема, яку потрібно вирішувати – це зробити процес навчання іноземної мови цікавим і інформативним, продуктивним і націленим на прояв індивідуальності особистості. Кожен студент повинен зрозуміти, що в сучасному інформаційному суспільстві потрібно володіти хоча б однією іноземною мовою, тому що це, зрештою, запорука рівня професіоналізму майбутнього спеціаліста. Потрібно таким чином конструювати процес навчання у ВНЗ, щоб засобами іноземної мови формувати в студентів стійку спрямованість на творчість, активність і пізнавальну самостійність, спиратися на індивідуальні особливості студентів, постійно залучати студентів до співпраці, давати можливість для самореалізації, самоконтролю, професійного росту. Тому індивідуалізація процесу навчання іноземної мови набуває важливого значення в вихованні творчої індивідуальності студента та розвитку його професійних рис.

Л.В.Кондрашова визначає, що “індивідуалізація – це одна з тенденцій сучасного процесу навчання, яка складається з системи педагогічних дій до кожного студента і націлена на максимально доцільне врахування інтересів, можливостей, здібностей, ціннісних орієнтацій, настанов особистості з метою її професійного становлення та творчого розвитку” [6, 4].

Е.С.Рабуцький наголошує, що «формування особистості й індивідуалізація – дві сторони одного процесу ... Справжнє формування особистості неможливо без реалізації індивідуального підходу» [10, 21].

Індивідуалізація, за визначенням В.М.Галузинського, - це “загальна цілеспрямована система вивчення особистості, визначення її позиції в процесі навчання” [4, 13].

А.О.Кірсанов під індивідуалізацією розуміє “таку систему індивідуалізованих засобів і прийомів, які взаємозумовлюють дії вчителя й учня, які органічно, як характерологічна риса (ознака), притаманні усім етапам навчальної діяльності” [5, 122].

Проблема індивідуалізації навчання іноземних мов знайшла своє відбиття в працях таких вчених, як Б.А.Ляпідус, М.В.Ляховицький, С.Ю.Ніколаєва та ін. С.Ю.Ніколаєва визначає індивідуалізацію як “цілісну систему, яка має охоплювати всі сторони та етапи навчально-виховного процесу з іноземної мови, а також передбачити комплексне врахування і

цілеспрямований розвиток компонентів кожної з підструктур психологічної структури індивідуальності учня, що здійснюють значний вплив на якість оволодіння ним іншомовним мовленням” [8, 250].

Психологічна підструктура індивідуальності (за К.К.Платоновим) складається з чотирьох підструктур: 1) спрямованості; 2) соціального досвіду; 3) форм відображення; 4) біологічних властивостей;

Підструктура спрямованості охоплює нахили, бажання, інтереси, ідеали, світогляд, переконання та мотиви. Мотивація, що проявляється в учнів, може бути “зовнішньою” (широка соціальна мотивація) і “внутрішнього” (зумовленою самою навчальною діяльністю). Врахування розбіжностей у мотиваційній сфері студентів може здійснюватися за допомогою “мотивуючої” індивідуалізації. Основні прийоми реалізації цього виду індивідуалізації складаються з підбору мовленнєвих партнерів з урахуванням спільності їхніх інтересів та контексту діяльності, підбору варіантних мовленнєвих завдань, тестів для аудіювання і читання з урахуванням сфери інтересів, бажань та уподобань студентів. Основними засобами реалізації мотивуючої індивідуалізації є тексти для аудіювання, тексти й книжки для читання, комплекси вправ, які відповідають індивідуальним інтересам і запитам студентів і сприяють формуванню в них ціннісних орієнтацій на оволодіння іншомовним мовленням.

Підструктура соціального досвіду об’єднує знання, вміння, навички, звички. Стосовно навчання іноземних мов провідним компонентом виступає рівень сформованості іншомовних навичок і вмінь. За допомогою “регулюючої” індивідуалізації, яка передбачає регулювання режимів навчання, може бути підвищеним рівень сформованості цих навичок і вмінь. Серед прийомів “регулюючої” індивідуалізації виділяють: зміну цілей, обсягу, ступеня складності та режимів рекомендованих студентам завдань і вправ з урахуванням загального рівня володіння ними іншомовною мовленнєвою діяльністю і рівня підготовки до конкретного заняття; зміну цілей, обсягу, ступеня складності та режимів виконання рекомендованих завдань з урахуванням рівня володіння ними іншомовною мовленнєвою діяльністю та індивідуальних труднощів, що виникають під час оволодіння студентами певними іншомовними навичками та вміннями; визначення оптимальної міри допомоги з боку викладача.

До третьої підструктури входять психічні процеси та емоційно-вольові якості особистості, які розвиваються і вдосконалюються в різних видах діяльності. Дослідження теорії та практики викладання іноземних мов довели, що слід мати добре розвинені фонематичний слух і слухову пам’ять, достатній безпосередній обсяг пам’яті, гнучке словесно-логічне мислення і високу емоційну стійкість. Ці якості слід розвивати цілеспрямовано на матеріалі іноземної мови. Цей вид індивідуалізації називається “розвиваючою”. Прийомами цього виду індивідуалізації є:

підбір раціональних режимів виконання іншомовних вправ з урахуванням рівня функціонування в студентів психічних процесів, які значно впливають на якість оволодіння іншомовним мовленням; зміна обсягу запропонованих вправ, призначених для розвитку психічних процесів і якостей особистості на матеріалі іноземної мови.

До четвертої підструктури входять психологічні особливості індивіда, що зумовлюють індивідуальний стиль його діяльності. Індивідуальний стиль діяльності охоплює темп роботи, працездатність та особливості володіння способами і прийомами навчальної роботи на основі наявних знань, навичок та вмій. Одне із завдань викладача іноземної мови полягає у наданні допомоги студентові у формуванні індивідуального стилю оволодіння ним іншомовною діяльністю. Цей вид індивідуалізації названо "формуючою" індивідуалізацією. Виділяють такі прийоми формуючої індивідуалізації: підбір мовленнєвих партнерів з урахуванням їхнього стилю оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю ("комунікативний" та "некомунікативний" тип); розмежування режимів виконання та обсягу іншомовних вправ для студентів з різним типом оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю; формулювання варіативних рекомендацій щодо формування індивідуального стилю оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю студентів "комунікативного" і "некомунікативного" типів; визначення раціонального завдання для студентів різних типів.

Реалізація на практиці всіх видів індивідуалізації з необхідністю вивчення індивідуально-психологічних особливостей студентів. З цією метою використовуються такі методи дослідження: анкетування, дидактичне тестування, психологічне тестування, соціологічне тестування.

Професійно-орієнтоване навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей здійснюється в першу чергу за допомогою професійно-орієнтованого читання. Типова програма вивчення іноземної мови наголошує, що обов'язковим є розвиток навичок читання. Це зумовлено низкою причин:

- ознайомлення спеціалістів з зарубіжним досвідом у будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва тощо здійснюється в першу чергу з друкованих джерел;
- вміння працювати з літературою є базовим компонентом будь-якої наукової / інформаційної діяльності;
- самостійна робота спеціаліста по підвищенню кваліфікації або рівня оволодіння мовою завжди пов'язана з навичками читання іноземною мовою.

Головна мета вивчення іноземної мови в педагогічному ВНЗ – це професійна спрямованість особистості студента, розвиток мотивів професійної діяльності, інтересу до обраної професії. Професійно-педагогічна спрямованість формує той каркас, що виявляє головні риси

особистості вчителя, які впливають на успіх його діяльності. Програма вивчення іноземної мови в педагогічному ВНЗ передбачає читання фахових текстів. Метою вивчального читання є розуміння наданої інформації, розвиток навичок прогнозування на мовному рівні, формування навичок мовної здатки і самостійного розкриття значення слів, розвиток навичок усного та письмового переказу рідною та англійською мовами.

Різний вихідний рівень володіння навичками читання зумовлюється тим, що одне и теж завдання для одних студентів може бути легким, для інших навпаки - зовсім складним. Результати тестування студентів II курсів Криворізького державного педуніверситету (130 опитуваних) доводять, що в 75% студентів недостатній рівень сформованості навичок й вмій читання, 18% - достатній, 7% - високий. Тому врахування рівня володіння навичками та вміннями здійснюється за допомогою регулюючої індивідуалізації. Одним із факторів, які впливають на складність завдання є міра допомоги при виконуванні завдань.

Ефективним засобом реалізації регулюючої індивідуалізації навчання професійно-орієнтованому читанню на заняттях з англійської мови можуть бути навчальні роздаточні картки з опорами-підказками. Такими підказками можуть бути варіанти вибору відповідей, незнайомі слова з перекладом, виділення ключових слів або головних речень підкресленням тощо.

Наведемо приклад реалізації регулюючої індивідуалізації із застосуванням роздавальних карток з читання фахових текстів для студентів зі спеціальності "Біологія-Хімія".

The Road to Humanity

It is difficult to imagine a time when humans did not dominate the earth, yet we are relative newcomers. If the history of our planet was condensed into a week, we would make our debut just before midnight on the seventh day.

Our species, *Homo sapiens* ("the wise human"), probably first appeared during the Pleistocene epoch, about 200,000 years ago. Our ancestry reaches farther back, to about 60 million years ago when rodentlike insect eaters flourished. These first primates gave rise to many new species. Their ability to grasp and to perceive depth provided the flexibility and coordination necessary to dominate the treetops.

About 30 to 40 million years ago, a monkeylike animal about the size of a cat, *Aegyptopithecus*, lived in the lush tropical forests of Africa. Although most of the animal's time was probably spent in the trees, fossilized remains of limb bones indicate that it could run on the ground, too.

Картка №1 (для студентів з недостатнім рівнем володіння навичками та вміннями читання)

1. Прочитайте перші два параграфи тексту. Намагайтесь зрозуміти їх зміст за допомогою наступних словосполучень:

it is difficult to imagine – важко уявити; flourished – процвітали;
dominate the earth – домінували на землі; gave rise – дали початок;
was condensed – стиснути; provided flexibility – забезпечили
гнучкість;

2. Знайдіть дієслова, що стоять у минулому часи та запишіть їх у картку.

- 1) ----- 3) -----
2) ----- 4) -----

Картка № 2 (для студентів з достаним рівнем)

Read the first two paragraphs of the text. Give the translation of the verbs. Write it down opposite the line numbers.

- 1) it is difficult to imagine — 3) flourished — ё
2) was condensed — 4) gave rise —

Картка № 3 (для студентів з високим рівнем)

Read the first paragraphs and write down some sentences about the road to the humanity.

Таким чином, реалізація регулюючої індивідуалізації навчання професійно-орієнтованому читанню текстів англійською мовою для студентів немовних факультетів допомагає кожному студенту працювати на рівні своїх можливостей, забезпечує його самореалізацію в навчальному процесі.

Реалізація індивідуалізації на заняттях з іноземної мови забезпечує найбільш важливий аспект професійної підготовки студентів - оволодіння предметом як засобом розвитку особистості. Студент стає не об'єктом, а суб'єктом навчальної діяльності, навчальні ситуації набувають особистісного значення.

Індивідуалізація навчання дозволяє вирішувати питання росту рівня професіоналізму, цілеспрямованого вивчення та проектування особистості вчителя-професіонала та здійснення її формування в навчальному процесі. У центрі навчального процесу вищої школи – особистість майбутнього педагога, її інтелектуальний та духовний потенціал, його активна професійна позиція.

Література:

1. Ахметова Д., Гурье Л. Преподаватель вуза и инновационные технологии. – Высшее образование в России. – 2001. – № 4. – С.138-144.
2. Буркова Л. Технологии в освіті. // Рідна школа. – 2001.- № 2. – С.18-20.
3. Галузинский В.М. Индивидуальный подход в воспитании учащихся. – К. – Рад. школа. – 1982. – 113с.

4. Зубченко О. Сутність педагогічної технології в процесі викладання іноземних мов. // Рідна школа. - 2001. - № 7. - С. 25 - 27.

5. Кирсанов А.А. Индивидуализация учебной деятельности как педагогическая проблема. - Казань: Издательство казанского университета, 1982. - 224с.

6. Кондрашова Л.В. Индивидуализация педагогической подготовки в студентов в педвузе // Индивидуальный подход в подготовке будущего учителя. - Кривой Рог, 1995. - С.3 - 11.

7. Ксензова Г.Ю. Перспективные школьные технологии: Учебно-методическое пособие. - М.: Педагогическое общество России, 2001. - 224с.

8. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. - К.: Ленвіт, 1999. - 320 с.

9. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. - 2002. - № 33 (23 квітня).

10. Рабунский Е.С. Индивидуальный подход в процессе обучения школьников. (На основе анализа их самостоятельной деятельности). М.: Педагогика, 1975. - 184с.